

קיר עו-ב

חלון

עו-ב

ציור 14

ומניחה הגמרא אתה, כי די בכך שיהא בארכו ורוחבו של החלון באמצעותו ארבעה טפחים, ולא איכפת לך שהחלון עשוי בעיגול ומתקצר רוחב החלון בצדדים ונהיה שם פחות מארבעה טפחים.

ולפי זה, דיינו בחלון עגול שקוטרו ארבעה טפחים, שיש בו אורך ארבעה ורוחב ארבעה — באמצעותו.

ולפיכך תמהינן: למה לי היקף גדול כל כך של עשרים וארבעה טפחים?

מכדי, הרי כל עיגול שיש בהיקפו שלשה טפחים, יש בו ברוחבו [בקוטרו] טפח.

ואם כן, לפי היחס הזה — בחלון עגול שיש בהיקפו תריסר טפחים **סניא**, די בכך. שהרי קוטרו הוא ארבעה טפחים!?

ומשנינן: לא סגי בחלון עגול שיש בו אורך ארבעה ורוחב ארבעה באמצעותו [קוטרו], אלא בעינן שיהא חלון מרובע שרחבו ארבעה לכל ארכו.

וכיון שכך, הא דאמרינן: כל שיש בהיקפו שלשה טפחים יש בו רוחב טפח אינו ענין לכאן.

כי הני **מילי** דבהיקף שלשה יש רוחב טפח — **בעיגולא**.

אבל בריבועא, אם באת להקיף את הריבוע בעיגול, עד שתמצא בתוכו של העיגול מרובע באורך ארבעה טפחים לכל צלע, **בעינן היקף טפי** [על פי רש"י סוכה ח א].

וקא סלקא דעתין, שדי בכך שיהא בהיקף החלון העגול כהיקפו של חלון ארבעה על ארבעה [מאירי].

ולפיכך תמהינן: והרי בחלון מרובע של ארבעה על ארבעה, יש עיגול פנימי שרחבו באמצעותו [קוטר] הוא ארבעה טפחים כרוחב אמצעותו של הריבוע.

וכדי לשרטט עיגול זה, יש צורך להכפיל את קוטרו בשלש [וכדאמרינן: כל שיש בהיקפו שלשה יש ברחבו טפח],

מכדי, הרי, כמה היקף המרובע החיצוני יתר על היקף העיגול הפנימי — רביעי "מלבר" [דהיינו תוספת שליש על היקף העיגול].

וכיון שלהיקף עיגול שקוטרו ארבעה בעינן תריסר טפחים, כדאמרן. הרי אם הוצרכת להקיף את המרובע החיצוני — שהוא ארבעה על ארבעה — עליך להוסיף שליש על תריסר, ו**בשיתסר** — היקף של חלון עגול — **סניא**, כיון שבהיקף זה היה אפשר להקיף חלון של ארבעה על ארבעה. וראה תוס' סוכה ח א?!

העיגול באמצעותו, מעל אמצע צלע הריבוע. שהרי קוטרו של העיגול הוא שמונה טפחים [שליש מהיקף העיגול], ואילו הריבוע הוא ארבעה על ארבעה, ונמצא כי כשמגיע העיגול לגובה של שני טפחים מעל צלע הריבוע, הוא נמצא כרום הגובה שלו מעל צלע הריבוע [וכן מתחתיו, בצדו התחתון של העיגול].

העיגול לריבוע שבו, יש אורך היקף עיגול ששה טפחים שהוא רבע העיגול. וביאר השפת אמת שכוונת רש"י לומר שיש עודף של שני טפחים בחלק העיגול התחתון יותר מאורך צלע הריבוע שהוא חוסם [שהוא ארבעה טפחים], דהיינו ששה טפחים, ראה שם. וכל הראשונים פירשו כי שני טפחים הם גובה

מרובעת, אלכסוניה: אמה ותרי חומשים], ובחלון של ארבעה על ארבעה, יש באלכסונו — לפי חשבון זה — חמש אמות ושלושה חומשים.

ואם כן: אם יהיה היקף החלון העגול באורך **שיבפר נבי חומשא** [שבע עשרה אמות פחות חמש אמה] נמי **סגיא**, שהרי כך עולה משילוש של חמש אמות ושלושה חומשים, ולמה לי עשרים וארבעה טפחים!?

ומשנינן: **רבי יוחנן** — מרא דהאי מימרא דחלון עגול — **אמר** [סבר] **כי דייני דקיסרי** [שם מקום]. **ואמרי לה, כרבנן דקיסרי דאמרי:**

עיגולא מגו ריבועא — **ריבועא**. היקף העיגול הפנימי שבכל ריבוע, קטן ברביע מן הריבוע החיצון [וכדארמון: כמה מרובע יתר על העיגול, רביע]. **ורביבועא מגו עיגולא — פלגא.**

כלומר: היקף הריבוע הפנימי שבתוך העיגול, קטן מן העיגול החיצוני במחצית מהיקף הריבוע הפנימי, דהיינו, בשליש מן העיגול החיצוני, נמצא היקף הריבוע שתי שלישי מהיקפו של העיגול.

והטעם: שכל אמתא בריבועא — לדעתם — תרי אמתא באלכסונו [תוספות]. נמצא, שכדי להקיף בעיגול ריבוע של אמה על אמה, עליך לשלש שתי אמות שהוא היקף של שש אמות. וכיון שהיקפו של הריבוע הוא ארבע אמות, הרי לך שני שלישי מהיקף העיגול. וכדי להקיף חלון מרובע ארבעה על ארבעה טפחים, שאלכסונו — לפי חשבון זה — שמונה טפחים, תמצא היקף העיגול עשרים וארבעה טפחים, והיינו דרבי יוחנן!

ומשנינן: **הני מילי** — דסגי בהוספת רביע מלבר — **עיגולא דנפיק מגו** [היוצא מתוך] **ריבועא.**

כלומר: אם באת לחשב היקף הריבוע החיצוני על היקפו של עיגול פנימי, וידעת היקפו של עיגול פנימי, עליך להוסיף רביע, ויש בידך היקפו של ריבוע חיצוני.

אבל הכא לא סגי בכך, אלא אנו צריכים שיהיה בחלל החלון ריבוע שלם של ארבעה על ארבעה המוקף בעיגול, ודלא כדסלקא דעתין עד השתא.

דהוי **ריבועא דנפיק מגו עיגולא**, ואתה בא לידע את היקף העיגול החיצוני, כשהנתון שבידך הוא היקפו של הריבוע הפנימי [שבנידון דידן הוא: שיתסר טפחים], **בעינן** להוסיף עליו **טפי** מרביע.

מאי טעמא?

משום מורשא דקרנתא [תוספת של אלכסון הריבוע, ההולך מקרן לקרן] כלומר: שרוחבו של העיגול בכל מקום שתמדוד, רחבו כרוחב האלכסון של הריבוע. ואילו בריבוע הפנימי, אין רחבו כרוחב זה, אלא מקרן [פינה] זו לקרן אחרת של הריבוע, ולפיכך מצריך היקף העיגול החיצוני, תוספת יותר מרביע על היקף הריבוע הפנימי.

ותמהינן: סוף סוף לא בעינן כולי האי, שהרי אין אנו צריכים אלא לשלש אורך אלכסונו של הריבוע — שהוא רחבו וקוטרו של העיגול — לפי החשבון של "כל שיש בהיקפו שלושה יש בו רוחב טפח".

ונחזי אנן: **מכדי, כל אמתא בריבוע** — **אמתא ותרי חומשי באלכסונו** [כל אמה

ובגמרא סוכה דף ח ב אמרו על דברי דייני דקיסרי "ולא היא, דהא חזינן דלא הוי כולי האי" [שרואין אנו שאינו כל כך, כמו שאמרו הם].

ובגמרא סוכה דף ח ב אמרו על דברי דייני דקיסרי "ולא היא, דהא חזינן דלא הוי כולי האי" [שרואין אנו שאינו כל כך, כמו שאמרו הם].

שנינו במשנה: פחות מארבעה על ארבעה, או למעלה מעשרה, מערבין שנים ואין מערבין אחד:

אמר רב נחמן: לא שנו דבעינן שיהא החלון מקצתו בתוך עשרה טפחים, אלא חלון שבין שתי הצירות.

אבל חלון שבין שני בתיב, אפילו היה החלון למעלה מעשרה טפחים מקרקע הבית נמי, אם רצו לערב יחדיו מערבין אחד.

ומשנינן: תרגומא, תעמיד את האמור בכרייתא שצריך שיהא החלון בתוך עשרה — אחלון שבין שתי הצירות בלבד, ולא על חלון שבין שני בתיב.

ותמהינן: והא "אחד לי" קתני! ומשמע, שכולם שוין הן בדינם.

ומשנינן: תרגומא, משמעות "אחד לי" דקתני, דמשמע שכולן שוין, הוא רק ביחס לדין הראשון, אחלון ארבעה על ארבעה.

ולא על הדין השני, שצריך שיהא החלון בתוך עשרה.

קיימא לן שטולם מדרגות תורת "פתח" עליו. ואם יש טולם בין שתי הצירות שמחיצה ביניהם — אם רצו מערבין אחד.

בעא מיניה רבי אבא מרב נחמן: לול, פתח עגול, הפתוח מן הבית לעליה, והיה הבית שייך לאדם אחד והעליה לאדם אחר, ורוצין לערב כאחד —

מי אמרינן: כיון שגבוה הלול מקרקע הבית למעלה מעשרה, אין יכולין לערב כאחד דרכו [וכמו חלון שהוא למעלה מעשרה שאין מערבים דרכו], אלא צריך להעמיד טולם מדרגות קבוע כדי להתירו דרך הלול.

או דילמא, אמרינן: ביתא כמאן דמליא דמי! ולכן לא חשיב הלול גבוה עשרה, ומערבין ביניהם דרך הלול, ואין צריך טולם קבוע להתירו.

שנינו במשנה: פחות מארבעה על ארבעה, או למעלה מעשרה, מערבין שנים ואין מערבין אחד:

אמר רב נחמן: לא שנו דבעינן שיהא החלון מקצתו בתוך עשרה טפחים, אלא חלון שבין שתי הצירות.

אבל חלון שבין שני בתיב, אפילו היה החלון למעלה מעשרה טפחים מקרקע הבית נמי, אם רצו לערב יחדיו מערבין אחד.

מאי טעמא?

ביתא — כמאן דמלי דמי. שהבית, כיון שהוא מקורה, הרי הוא כמלא, והרי זה כאילו אין החלון גבוה עשרה טפחים, כיון שהבית כולו ממולא [משנה ברורה, וראה גאון יעקב. וראה בזה שיטת רבינו יהונתן].

איתיביה רבא לרב נחמן מהא דשנינו בכרייתא:

אחד לי חלון שבין שתי הצירות,

ואחד לי חלון שבין שני בתיב.

ואחד לי חלון שבין שתי עליות,

ואחד לי חלון שבין שני גגין [שלדעת חכמים לקמן דף פט א, אסור להוציא מגג של זה לגג של אחר, עד שיערכו ביניהם — רש"י. וראה גאון יעקב בזה].

ואחד לי חלון שבין שני חדרים —

עו-ב

חלוץ

עו-ב

קיה

ציור 15

היו בראשו של כותל זה, הרחב ארבעה, פירות — אנשים אלו שבחצר האחת עולין מכאן, ואוכלין על גבי כותל. ואנשים אלו שבחצר השניה עולין מכאן, ואוכלין.

[ראה ציור]

ובלבד שלא יורידו הפירות למטן [למטה] — לקמן צב א.]

שהרי הכותל משותף הוא לשניהם, ואסור להוציא מחצר המשותפת לחצר של יחיד, [ויתבאר יותר בגמרא].

אבל אם היה הכותל רחב פחות מארבעה טפחים ואינו רשות בפני עצמה, נחלקו בגמרא בסמוך מה דינו.

[נפרצה] [נפרץ] — רי"ף, שנויי נוסחאות] הכותל שביניהן, אם היתה הפירצה עד עשר אמות [ועשר בכלל] ולא נפרץ הכותל במלואו לכל רוחב החצר, מערבין — אם רצו — שנים, ומותרת כל אחת בפני עצמה, ואין מטלטלין מזו לזו.

ואם רצו, מערבין עירוב אחד, ומותרין אף לטלטל מזו לזו.

והטעם שאם רצו מערבין שנים ואין חצר אחת אוסרת על חברתה — מפני שהוא [הפירצה שביניהם] כפתח. שכך הוא שיעור פתח בכל מקום, ואין החצרות פרוצות זו לזו

ומפרש רבי אבא את ספיקו: האם כי אמרינן "ביתא כמאן דמלי דמי" — הני מילי לענין חלון מן הצד של הכותל, אבל באמצע, בגובה גג הבית, לא אמרינן שגם שם הבית מלא.

או דילמא — לא שנא צד הבית מאמצעו?

אמר ליה רב נחמן לרבי אבא: אינו צריך סולם. דביתא כמאן דמלי דמי אף לענין לול שבאמצע הגג!

סבור מינה: דוקא סולם קבוע הוא דאינו צריך כדי שיוכלו לערב דרכו של הלול.

הא סולם עראי — צריך שיהא שם.

אך איתמר:

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: אחד סולם קבוע, ואחד סולם עראי — אינו צריך.

מתניתין:

כותל שבין שתי הצירות, גבוה עשרה טפחים ורוחב ארבעה טפחים — מערבין החצירות שנים, עירוב לכל אחד ואחד, ואין מערבין אחד לטלטל מזו לזו דרך חורים קטנים שביניהם.⁽³⁾

³ ואפילו לא היה הכותל רחב ארבעה טפחים אלא משהו הוי מחיצה, כל שגבוה עשרה טפחים, ונקט "ורוחב ארבעה" משום סיפא — רש"י.

³ ואפילו לא היה הכותל רחב ארבעה טפחים אלא משהו הוי מחיצה, כל שגבוה עשרה

שתאסור אחת על השניה, אלא מחיצה – שפתח בה – מפרדת ביניהן!

היתה הפירצה רחבה יותר מכאן [מעשר אמות], ש"פירצה" היא במחיצה המפרדת ביניהן ולא "פתח" [וכן אם נפרצה החצר במילואה לכל רחבה, ולא נותרו בה גיפופים] – נעשו בני שני החצירות כאילו דרין כולם בחצר אחת [רש"י].⁽⁴⁾

ולפיכך: מערבין אחד ומטלטלין כולם בשתי החצרות, ואין מערבין שנים אפילו להתיר טלטול בכל חצר בפני עצמה, שהרי זה כבני חצר אחת שחילקו את עירובן שלא הועילו כלום, ואוסרין אלו על אלו.

גמרא:

הקדמה:

תנן לקמן דף פט א, והובא לעיל דף עד א:

רבי שמעון אומר: אחד גגות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו לתוכן, ולא לכלים ששבתו בתוך הבית.

שמותר לטלטל מחצר של זה לחצר של זה כלים ששבתו בחצר, לפי שאין החצירות נחשבות כרשויות חלוקות מחמת שינוי

בעלים כדי לאסור טלטול מחצר לחצר כאילו היו אלו שתי רשויות.

ורק בתים לחודייהו נחשבים כרשויות חלוקות מפני שהם מקום מגורים קבוע – רש"י לקמן דף צא א.

אבל כלים ששבתו בתוך הבית ויצאו לחצר, אפילו בדרך היתר – אסור לטלטלן מחצר לחצר.

וגרסינן לקמן דף צא א, ומייתנין לה נמי לעיל דף עד א:

אמר רב: הלכה כרבי שמעון [שהחצרות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן], והוא שלא עירבו [בני אחת החצרות – ריטב"א].

אבל עירבו, לא יטלטל מזו לזו אפילו כלים ששבתו בחצר]. דגוריןן שלא לטלטל את כלי החצר כיון שמצוי שיהיו בחצר כלים ששבתו בתוך הבית, והוציאן לחצר על ידי העירוב שעירבו, ודילמא אתי לאפוקי כלים של בתים לחצר.

ושמואל ורבי יוחנן פליגי התם, ופסקו כרבי שמעון, בין עירבו ובין לא עירבו. שלדעתם לא גזרו על כלי החצר גם אם מצויים עתה בחצר כלי הבית.

ובגמרא לקמן דף צב א, מוכחינן מסתם

כן בשיטת רש"י.

ובאמת, שמדברי רש"י כאן שכתב בטעם האיסור "והוי להו כולהו כדירוי חצר אחת", ולא משום רשות שנפרצה במלואה למקום האסור לה – סיוע לשיטתו.

4. ראה ב"יתרון האור" בפרק ט', שלדעת רש"י אין בשתי חצירות שנפרצו זו לזו איסור משום רשות שנפרצה במלואה למקום האסור לה, מפני שמותר לטלטל מחצר לחצר, וכל האיסור הוא בטלטול כלים ששבתו בבית, ראה שם שהוכיח

משנה דידן דקתני "ובלבד שלא יורידו למטה", שאסור להוציא מחצר לחצר אפילו כלים ששבתו בתוכו [דהיינו הפירות] במקום שעירבו, וכרב.

שהרי על כרחך טעמא שאסור להוריד הפירות מן הכותל לחצר [דהוי כמו מחצר לחצר] משום דמיירי בעירבו, ונאסרה הוצאה מזה לזו גזירה שמא יעלה לכותל כלים מן החצר ששבתו בבית [רבינו יהונתן. וראה שם], והוי סייעתא לרב.

ולמאן דלא גזר, דחינן לה התם, דמאי "למטה" — "למטה לבתים". כלומר שבאמת מכותל לחצר שרי, ולא אסרינן אלא להכניס לבתים.

אין בו בכותל שבין שתי חצירות רוחב

ארבעה טפחים — מאי דיניה בטלטול מן החצרות עליו, ובטלטול על גביו?

אמר רב: אויר שתי הרשויות שמשני צדדיו שולטת בו.

ולפיכך: **לא יזיז בו פירות ששבתו על גביו, אפילו כמלא נימא** [כחוט השערה].

וביאר רש"י: כיון דלא חשיבא למיהוי רשותא [שאינן בו שיעור רשות שתעמוד בפני עצמה] בטיל לגבי תרווייהו, ורשות שתי החצירות שולטות בו, ואוסרין זה על זה, ואפילו על ראשו אסור לטלטל.⁽⁵⁾

ורבי יוחנן אמר: אלו מעלין מכאן ואוכלין, ואלו מעלין מכאן ואוכלין.

והוסיפו הריטב"א ורבינו פרץ: דרב אזיל לטעמיה — כפי שהובא לעיל — דכשעירבו הבתים עם החצרות אסור לטלטל אפילו כלים ששבתו בתוך החצר מזה לזה, והכא בעירבו מיירי [וכבר הבאנו, דבגמרא לקמן מפרשינן למשנתנו — לדעת רב — בשעירבו]. והא דאין אומרים כן גם בכותל רחב ארבעה, כתב רבינו יהונתן: משום ש"אין רשות אחד מהם שולטת בו, והוא הוי רשות היחיד בלא בעלים".

[ובבית מאיר סימן שמ"ט כתב, שאולי כוננתו, כיון שגבוה עשרה לא ניחא תשמישתייהו ולהכי חשיב כבלא בעלים, ראה שם בד"ה ומתוך].

ורבינו פרץ כתב: באית ביה ארבעה אין עליו שם חצר.

וראה מה שהאריך הבית מאיר סימן שמ"ט, ונשא ונתן שם עם רבינו עקיבא איגר; וראה בדרוש וחדוש לרעק"א שבת קל ב שהביא דברי

ואמנם רעק"א בתשובה [הובא ביתרון האור שם], כתב בדעת רש"י לא כן.

וראה עוד ברש"י דף ז ב ד"ה ומבוי אסור, שכתב גבי מבוי שנפרץ במלואו לחצר, שהמבוי אסור מפני שנפרץ המבוי במלואו לרשות האסורה לו, אף דאין איסור לטלטל מחצר למבוי וממבוי לחצר, אלא כלים ששבתו בתוך הבית. הרי מוכח לכאורה בדעת רש"י, שאף בזה יש איסור רשות שנפרצה במילואה למקום האסור לה. ומיהו ביתרון האור כתב שם על ההיא סוגיא, דלדעת רש"י האיסור אינו אלא מפני שנעשו המבוי והחצר רשות אחת, ועל דרך המבואר ברש"י כאן.

5. בריטב"א בשם התוספות, בתוספות הרא"ש, בתוספות רבינו פרץ ורבינו יהונתן, כתבו: שהמטלטל אפילו כמלא נימא, חשבינן ליה כמוציא מרשות של זה לרשות של זה, ולפיכך אסור.